

Tiede kiinnostaa

Tiedemaailma saa jälleen hyvää palautetta kansalaisilta. Kolmas Tiedebarometri kertoo, että tiede kiinnostaa ja saa osakseen arvostusta ja luottamusta.

Tutkimussarjan, tiedebarometrit on julkaistu vuosina 2001, 2004 ja nyt 2007, tärkeä havainto on luottamuksen pysyvyys. Tieteen tilaan, tutkimukseen ja tutkijoihin luotetaan ja arvostus säilyy, vaikka maailma ympärillämme muuttuu.

Tiedeviestijöille tiedoksi, että tiede ja tiedeuutiset kiinnostavat. Enemmistö suomalaisista seuraa tiedettä, tutkimusta ja teknologiaa ja janoaa lisätietoa. Barometrin mukaan kolme neljästä haluaisi median tarjoavan lisää tietoa tieteestä.

Tutkituista yhteiskunnallisista instituutioista yliopistot ja korkeakoulut ovat luottamusasteikon hienolla pronssisijalla, vain yhteiskunnan turvallisuudesta vastaavat instituutiot eli puolustusvoimat ja poliisi ovat luotettavampia. Ammattikorkeakoulut olivat kyselyssä ensimmäistä kertaa. Niihin luotetaan vähemmän kuin yliopistoihin ja korkeakouluihin mutta saavuttavat hyvän sijan kokoavan ja abstraktin käsitteen "tiede ja tutkimus, tiedeyhteisö (yl.)" ja Suomen Akatemian välissä.

Kun vastauksia tarkastellaan koulutustason mukaan, niin ammattikorkeakouluihin luottavat vähiten akateemisen koulutuksen saaneet kansalaiset. Kertooko tulos kihinästä korkeakoulumaailman hiekkalaatikossa, kukin pitäytyköön omilla leikeissään?

Luottamusprofiiliin häntäpäässä ovat Euroopan unioni ja poliittiset puolueet. Pienenä vinkkinä poliitikoille sijoituksen parantamiseksi voisi olla tutkimustiedon parempi hyödyntäminen. Kaksi kolmesta vastaajasta kun arveli, ettei poliittisessa päätöksenteossa tukeuduta tarpeeksi tutkimustietoon.

Tieteen tiedotus ry:n teettämä järjestyksessään kolmas Tiedebarometri julkaistiin 13.11.2007. Tutkimuksen toteutti Yhdyskuntatutkimus Oy. Pentti Kiljusen laatimat raportit löytyvät Tiede-lehden verkkosivulta, <http://www.tiede.fi/lehti/barometri>. (RK)

Akateemiset siirtolaiset

Yhteiskuntatieteiden maisteri **David Hoffman** toteaa Jyväskylän yliopistossa tarkistetussa yh-

teiskuntapolitiikan väitöskirjassaan (*The Career Potential of Migrant Scholars in Finnish Higher Education: Emerging Perspectives and Dynamics*), että akateemisia siirtolaisia tarvitaan suomalaisessa korkeakoulujärjestelmässä. Hän tutki suomalaisessa korkeakoulujärjestelmässä työkentelevien akateemisten siirtolaisten näkökulmia ja kokemuksia.

Hoffman huomauttaa, että viime aikoina on keskusteltu paljon siitä, että Suomen houkuttelevuutta työpaikkana ja kotimaana korkeasti koulutetuille ja ammattitaitoisille siirtolaisille tulisi lisätä. Hän toteaa: "Vetovoiman lisäämisen sijaan tulisi kuitenkin keskittyä takaamaan jo maassa olevien siirtolaisten pysyminen täällä." Heidän tulisi huomata, että Suomessa on tarjolla hyviä uramahdollisuuksia. (IH)

Juhlavuosia

Kansallisia juhlia on vietetty viime vuosina tiuhaan, eduskunnan satavuotisjuhlasta J. V. Snellmaniin. Tänä vuonna on vietetty Suomi 90 -juhlaa. Vuoden kuluttua juhlietaan vuoden 1809 200-vuotismuistoa, johon liittyy myös Ruotsin ja Venäjän välillä käyty Suomen sota. On epäilty jo juhlaväsymystä!

Suomen 90-vuotisjuhlaa muistetaan myös valtion palkitsemistarinoin. Kansallisarkiston syksyn teemana on ollut "Valtio palkitsee". Syksyn luennot kulmineituvat samannimiseen teokseen, joka ilmestyy joulukuussa.

Muitakin merkkivuosia on juhliettu. Tänä vuonna on vietetty **Mikael Agricolan** 450-vuotisjuhlaa, ja hän ja hänen aikansa ovat tulleet uudella tavalla tutuksi kirjojen kautta. Tieteen sankareita ovat olleet mm. **Carl Linné**, **Lars Ahlfors** ja **Eino Jutikkala**.

Ensi vuonna on Teknillisen korkeakoulun 100-vuotisjuhla ja Oulun yliopiston 50-vuotisjuhla. Myös Suomalaisen Tiedeakatemian 100-vuotisjuhlaa vietetään monella tavalla; avajaisseminariumi "Tieteen karikat" järjestettiin onnistuneesti marraskuussa. Vuoden 2008 sata-vuotissankareita on mm. kirjailija **Mika Waltari**. Sisällissodan päättymisestä tulee kuluneeksi 90 vuotta ensi keväänä, mikä on herättänyt jo julkista keskustelua.

Vuonna 2009 tulee 200 vuotta täyteen **Charles Darwinin** syntymästä ja 150 vuotta "Lajien

synty” -kirjasta. Evoluutio on noussut vuoden 2009 Tieteen päivien teemaksi. (IH)

Tiede kirjamesseilla

Tiede näkyi Helsingin kirjamesseilla lokakuun lopulla juuri juhluvuosien historiallisena kirjallisuutena. Toisena teemana olivat maailman erilaiset ”uhkakuvat”, ilmastonmuutoksesta katastrofeihin ja lajien häviämiseen. Tietysti mukana oli paljon myös elämänhallintaan liittyviä kirjoja. Uutta olivat keskustelut monikulttuurisesta Suomesta. Mutta missä olivat hyvät uutiset tieteestä? Ne eivät juuri päädy kirjoiksi asti, mutta näkyvät lähinnä lyhyinä tiedeuutisina ja lehtikirjoituksina lääketieteestä, keksinnöistä tai arkeologisista löydöistä.

Kirjamesseilla käyty keskustelu tiedeviestinnästä ja -valistuksesta oli samalla tiedotuspäällikkö **Jan Rydmanin** muistoseminaari. Siihen osallistuivat päätoimittaja **Jukka Ruukki**, tähtitieteen professori **Esko Valtaoja** ja viestinnän professori **Esa Väliverronen**. Ruukki ja Valtaoja toivat tiedeviestintää esiin viihteenä (hyödyllisenä ja hauskana), jolloin se on myös kilpailua ihmisten vapaa-ajasta. Valtaoja korosti laaja-alaisen sivistyksen merkitystä ns. kahden kulttuurin jakolinjan sijasta. Väliverronen pohti tiedeviestinnän eri muotoja idealismina (tieteen popularisointi), tiedepolitiikkana (tieteentiedotus) ja kauppatavarana (jännittävyys, huippututkimus).

Väliverronen totesi, että tiedeviestintään liittyy myös vuoropuhelu kansalaisten kanssa. Silä on monta eri areenaa, josta on osoituksena keskustelu ilmastonmuutoksesta. Siitä ja muista maapallon uhkakuvista käytiin keskustelu kirjamesseilla neljän kirjantekijän kesken, jotka edustivat sekä tutkijoita että journalisteja. **Esa Vilenius**, **Ilkka Hanski**, **Juhani Kakkuri** ja **Pasi Toiviainen** olivat kaikki julkaisseet kirjan, joka tavalla tai toisella liittyy maapalloon kohdistuviin ughiin. Osaa näistä kirjoista tullaan arvioimaan myös *Tieteessä tapahtuu* -lehdessä.

Laajin (ja painavin) Helsingin kirjamesseilla esitelty juhlaKirja Suomesta on Weilin+Göös in julkaisema *Maamme Suomi* (päätoimittaja **Allan Tiitta**). Kirjan painopiste on kahden viimeisen vuosikymmenen kehityksessä talouden, yhteiskunnan ja kulttuurin alueilla. Siinä kuvataan, millainen Suomi ottaa vastaan 2000-luvun haasteet. Tieteen ja tutkimuksen osuuden on kirjoittanut kansleri **Kari Raivio**.

Myös Tieteen päivien 2007 esitelmistä koottu kirja *Rajalla. Tiede rajojaan etsimässä* (Gaudeamus 2007) julkaistiin kirjamesseilla. (IH)

Palkittu IPCC

Hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin IPCC:n ilmastonmuutosraportin viimeinen osa, ns. synteisiraportti, viimeisteltiin ja hyväksyttiin Valenciassa Espanjassa marraskuussa. Aiemmin tänä vuonna julkaistut osaraportit käsittelivät ilmastonmuutoksen luonnontieteellistä perustaa (osa 1), vaikutuksia, sopeutumista ja haavoittuvuutta (osa 2) sekä ilmastonmuutoksen hillintää (osa 3). Yhteenvetoraportin tavoitteena on yhdessä muiden tänä vuonna valmistuneiden raporttien kanssa antaa tieteellinen perusta YK:n ilmastopöytäsoitteluille, jotka jatkuvat joulukuussa 2007 Indonesian Balilla.

IPCC ja Yhdysvaltain entinen varapresidentti Al Gore jakoivat tämän vuoden Nobelin rauhanpalkinnon ilmastonmuutosta koskevan tiedon kokoamisesta ja levittämisestä. IPCC aikoo suunnata saamansa palkintorahat parantamaan tiedonvälitystä erityisesti kehitysmaissa, joissa ilmastonmuutosten haitallisten vaikutusten arvioidaan olevan suurimmat. Suomessa IPCC-työstä vastaa ympäristöministeriön asettama työryhmä, joka kokoaa yhteen ministeriöiden edustajat ja alan tutkijat (ks. www.ymparisto.fi/IPCC). Tekniikan tohtori Riitta Piipatti kuului IPCC:n edustajien ryhmään, joka otti vastaan rauhanpalkinnon joulukuussa Oslolla. Hän on yksi IPCC:n yhteenvetoraportin pääkirjoittajista. (IH)

Tietämisen ilo, yllättämisen ilo

Tiedevalistaja ja -iloiisija **Esko Valtaojan** trilogia valmistui osalla *Ihmeitä – kävelyretkiä kaikkeuteen*.

Ilman Esko Valtaojaa, Turun yliopiston avaruustähtitieteen professoria, kotimainen tiedemaailma olisi värittömämpi. Hänet tunnetaan ja tunnustetaan. Tieto-Finlandia-palkinnon voittanutta *Kotona maailmankaikkeudessa* kirjaa on pian myyty 30 000 kappaletta, mikä on tähtitiedettä ja lähialoja käsittelevälle kirjalle hämmästyttävä menekki. Trilogian kolmannen osan, *Ihmeitä*-teoksen, kysyntä on vilkasta, ja Facebookissa on jo Esko Valtaoja Fan club.

Tietokirjojensa ansiosta Valtaoja on nousut, omien sanojensa mukaan "farmisarjan tutkijasta", Suomen kolmanneksi tunnetuimmaksi tieteen edustajaksi. Itsensä rohkeasti likoon paneva ja kiinnostavasti kirjoittava tutkija voi saada näkyvyyttä – itselleen ja tieteelle.

On vaikea uskoa, että Valtaojan tietokirjat herättävät pelkästään varauksetonta ihailua. Rois-

kuessa rapataan ja tietotulvassa pohjaimu voi horjuttaa. Heikentääkö se teosten arvoa? Valtaojamaisen kirjoittamisen suuri lahja lukijalle on henkilökohtaisuus ja persoona, joka kirjoissa puhuu. Kirjailija-Eskoa uskaltaa sinutella, hän raottaa ajatusmaailmaansa ja elämänsä, tulkitsee ja jakaa tietovarantoansa sekä antaa mahdollisuuden iloita tietämisestä ja uusien asioiden oppimisesta.

Valtaojan teosten sanoma, kaikkeus on ihmeitä täynnä, on lohdullinen. Kävelyretken ihmeisiin voi aloittaa arkisesti, katsomalla ympärilleen ja miettimällä, mistä kaikesta tässä on kyse.

Esko Valtaojan trilogian *Kotona maailmankaikkeudessa*, *Avoim tie – kurkistuksia tulevaisuuteen* ja *Ihmeitä – kävelyretkiä kaikkeuteen* kustantaja on Ursa. (RK)

Kuninkaallisen kirjapainon suurasiakas

Kirjastonhoitaja, tutkija **Anne Perälä** on kirjoittanut kirjahistoriallisen tutkimuksen *Mikael Agricolan teosten painoasu ja kuvitus* (SKS 2007). Agricola julkaisi yhdeksän teosta, jotka painettiin Kuninkaallisessa kirjapainossa Tukholmassa vuosina 1543–52. Hän oli tuolloin kirjapainon merkittävin asiakas.

Renessanssi ja reformaatio ovat vaikuttaneet voimakkaasti näiden ensimmäisten suomenkielisten kirjojen typografiaan ja kuvitukseen. Tekstit palvelivat uskonpuhdistuksen tavoitteita, ja myös painoasu korosti yhteyttä reformaatioajan saksalaisiin julkaisuihin ja Lutheria lähellä olleisiin taiteilijoihin, kuten Lucas Cranach vanhempaan.

Aikakauden painotuotteille ominaisten yleisten piirteiden lisäksi Perälä paneutuu kunkin yksittäisen julkaisun erityispiirteisiin. Painojälki ja ladelmien yksityiskohdat auttavat tekemään päätelmiä teosten painoajoista ja julkaisuhistoriasta. Perälä toteaa, että Agricolan teokset eivät olleet ulkoisesti loisteliaita, mutta ne ovat painoasultaan parasta, mitä Ruotsissa saatiin aikaan tuon ajan olosuhteissa. Agricola oli myös rohkea kuvavalinnoissaan. Perälän typografisesti kauniin teoksen liitteenä on Agricolan teosten kuva-aineisto. (IH)

Maksuttomasta kouluateriasta avantouintiin

Kansanedustaja **Iikka Taipale** ja Itämerikeskussäätiö ovat julkaisseet hauskan kirjan *100 sosiaalista innovaatiota Suomesta* (2006, myös englanniksi 2007). Taipaleen mukaan on liian kauan tuijotettu vain teknisiin keksintöihin taloutemme perustana, mutta viime vuosina on ryhdytty puhumaan myös sosiaalisista keksinnöistä hyvinvointimme

perustana. Hän toivoo, että samantapainen teos syntyisi myös suomalaisista tieteellisistä keksinnöistä ja teknologisista innovaatioista.

Kirjoittajina on monipuolinen joukko keksijöitä tai keksintöjen soveltajia. He ovat eri ikäisiä, eri aatesuunnista ja edustavat yhteiskunnan eri puolia. Kirjassa kohtaavat mm. yksikamarinen eduskunta ja astiankuivauskaappi, lasten päivähoido ja pyykkilaituri sekä Linux ja joulupukki. (IH)

Topelius ja päivälehdet verkossa

Svenska litteratursällskapet i Finland on aloittanut julkaisuhankkeen *Zacharias Topelius Skrifter – Zacharias Topeliuksen Teokset*, jonka päämääränä on koota ensimmäistä kertaa koko **Zacharias Topeliuksen** (1818–98) kirjallinen tuotanto tekstikriittiseen ja kommentoituun editioon. Topeliuksen *Teokset* julkaistaan aluksi alkuperäiskielellä sekä kirjoina että digitaalisesti. Topelius oli tavattoman tuottelias lähes kaikissa kirjallisuuden lajeissa ja hän kävi vilkasta kirjeenvaihtoa. Seura kaipaakin suuren yleisön apua, kun se pyrkii kartoittamaan Topeliuksen kirjoja ja käsikirjoituksia (lisätietoja ja aineistoja kaksikielisiltä verkkosivuilta www.topelius.fi).

Kirjakauppias, konsuli G. O. Wasenius otti Topeliuksen vuonna 1841 Helsingfors Tidningar -lehden toimittajaksi. Tarinan mukaan Wasenius totesi haastattelussa: ”Mitä tiedätte, vähän kaikesta... Se riittää!” Marraskuussa avattiin uudistunut Historiallinen sanomalehtikirjasto Kansalliskirjastossa. Se sisältää kaikki Suomessa ilmestyneet sanomalehdet vuosilta 1771–1890 eli noin miljoona sivua. Uudistunut palvelu on vapaasti käytettävissä osoitteessa <http://digi.kansalliskirjasto.fi>. (IH)

Tieteentekijöiden juhlaKirja

Tieteentekijöiden liitto on julkaissut juhlavuotensa kunniaksi dosentti **Mika Kallioisen** kirjan *Tieteentekijöiden muuttuva kuva* (Vammala 2007) järjestön neljästä vuosikymmenestä. Aluksi lähes yksinomaan assistenteista ja amanuensseista koostuneesta ammattiliitosta on kasvanut yli 6 700 jäsenen toimija, jonka joukossa on kymmeniä eri nimikkeitä edustavia tieteentekijöitä. Kirjoittajan mukaan kirjan kantavana ajatuksena ”on tuoda yliopistojen ja tieteellisen tutkimuksen sekä ylimmän opetuksen historiaan inhimillinen näkökulma”. Valinnat kirjassa on tehty sen mukaan, miten tieteentekijöiden ja heidän edunvalvontansa kehitys valottuu. (IH)

Ilari Hetemäki ja Reetta Kettunen